

na opětoyné vysvětlivky a pokyny uveřejňované ve Vestníku min. sprav. v té době a na řadu presidiálků.

Konečně pak ta okolnost, že kautely zákona z roku 1921 v zákoně z roku 1923 nijak podrženy nebyly, svědčí o tom, že zákonodárce považoval celou instituci »strany si pozůstalost projednají samy« za úplně pohřbenou.

Proto také nelze nyní právo strany na písemné řízení považovati za modifikaci jejího práva z roku 1921. Zpráva toho nebyla podržena ani terminologie. A tak jest každé navazování na právo z roku 1921 nyní neodůvodněným.

*

Z těchto vývodů vyplývá tato směrnice platná podle čl. XII. zák. č. 123/1923:

Prohlášení dědice, že pozůstalost projedná písemně a že podá potřebné výkazy, nevylučuje notáře jako soudního komisaře z jeho činnosti a neukončuje ji; notář se musí pouze v této své činnosti obmeziti tak, aby strana v mezích soudního pořádku toto své právo mohla uskutečniti. To platí zásadně stejně pro pozůstalosti s příhláškou dědickou výmínečnou, jako bezvýmínečnou.

Zdeněk Eberl:

Povaha čekatelská.

(Úvaha ze semináře obč. práva prof. dra Svobody.)

Popudem k této úvaze byly nejisté poměry čekatelství při rodinných domácích družstevních, otázka nyní časová. Vedle toho v zákonech i v literatuře našeho obč. práva narážíme často na pojmy »čekanec«, »čekatel«, »právo čekatelské«; jde přitom o obory občanského práva od sebe navzájem vzdálené, takže se sama sebou klade otázka, zdali tato všechna čekatelství jsou v každém případě jiné povahy, či zdali snad nejde o instituci jedinou se společnými základními rysy.

Budeme tedy zkoumati několik případů, kde se výrazu »čekatel« v praxi užívá, budeme hledati společné znaky a v kladných případech vytvoříme společný výměr. Vzhledem k tomu, že tu jde o případy dosti mimořádné, všimneme si místy i podrobnějších rysů, které s čekatelstvím sice přímo nesouvisí, ale které jednotlivé případy charakterisují — ač to jde na úkor logické souvislosti celé úvahy.

Některé z uváděných případů jsou historické (fideikomis, léno«; ale proto, že jsou historické, nemusí být ještě zcela praktické (na př. lhůta § 9 II. zák. o zrušení fideikomisu vyprší teprve roku 1934, rovněž platnost některých ustanovení lenních zákonů byla dočasně zachována).

ZÁKLADNÍ PŘÍPADY.

Čís. 1.

Léno a případy příbuzné.

Již jen historickým případem děleného vlastnictví je lenní poměr (§ 359 o. z. o.) a to ne tak ve své původní formě (doživotní), nýbrž když se již vyvinulo dědičné léno: doživotní léno manovo dá se srovnati vskutku jen s poživacím právem. Jak nutno konstruovati rozdíl mezi tímto poživacím právem a dědičným lenem, to vysvitne až na konci této úvahy (právo k podstatě!). Co do předmětu, může se tu pro náš účel jednati jen o léno k nemo-

vitostem, nikoli k úřadům, poněvadž to nevyhovuje našemu chápání soukromoprávního vlastnictví.¹⁾

Proti dělenému vlastnictví obč. práva je rozdíl v tom, že se při lénu nejednalo jen o věcnou stránku, nýbrž i osobní, politickou. Po té stránce jsou i největší odchylky: vyloučení některých stavů a osob, ztráta léna při felonii a pod. Vedle stálých dávek, jestliže byly smlouveny, vybíral vrchní pán »landemium«, poplatek při zcizení.

Jaké bylo postavení seniora k lénu (dědičnému)? Od okamžiku, kdy bylo léno uděleno, byl senior v nakládání předmětem léna potud omezen, že nesměl zhoršiti vasalovo postavení. Toto jeho omezení končilo vyměněním vasalského rodu; nastává zpětný nápad, pokud tu arci nebyla žádná platná a uznaná smlouva o nastoupení jiného rodu. Jakmile došlo ke zpětnému nápadu, jde tu zase o obyčejné vlastnictví v rukou seniora. Ale nepochybně má senior i po dobu trvání lenního poměru jakési právo k věci (statku), stížené lenním právem; vedle některých práv, která si snad pro tu dobu vyhradil k výkonu, má především právo na zpětný nápad nemovitosti v případě vyměnění vasalského rodu a ochranu tohoto práva. Říkáme, že senior má právo čekatelské. Na prvotním stupni vývoje lenního práva bylo toto jeho právo praktickým projevem jeho plného vlastnictví; podle obč. zák. již jen projevem vrchního vlastnictví. Čekatelské právo seniorovo není dědičným právem pro případ, že vasalský rod vymře; vyměněním rodu nenastal tedy dědičný nápad na seniora, nýbrž konsolidace jeho vlastnictví. (Právě tak jako při děl. vlastnictví v § 1149 mluví zákon o spojení (»wird vereinigt«) užitkového vlastnictví s vrchním). — Ovšem k vůli jednoduhosti jsme věc pojali tak, že senior sám již neměl nad sebou jiného seniora na lenním žebříku a že byl skutečným vlastníkem.

Dědičná sbratření (nejsou sice s lenem příbuzna, ale náleží minulosti jako léno) zakládala právo jednoho šlechtického rodu proti druhému na vzájemný nápad v případě vyměnění. Toto právo bylo vzájemné, jeho výkon se ovšem vzájemně vylučoval t. j. ke splnění mohlo dojiti jen s jedné strany. Jestliže se v tomto případě jedná o čekatelství, tedy je rozdílné od předešlého případu: kdežto při lénu byl čekatelem vlastník (alespoň vrchní), zde se jedná o nabytí vlastnictví k věci, k níž dříve nabývající strana neměla žádného práva. Stejným způsobem vytvořily čekatelství dědičné spolky.

Zvláštním případem »čekatelství« byla t. zv. lenní expektance, kde naopak se říkalo, že vasal je čekatelem udělení léna, až se uprázdní (aspoň toho termínu se užívalo). — Lenní poměry zrušeny a zřizování nových zakázáno zákony z let 1862—1869. Ustanovení lenních zákonů však platí i nadále pro práva členů vasalských rodin mezi sebou, dokud nevymrou osoby (členové) roku 1862 aspoň zplozené. (Blíže Ehrenzweig, Sachenrecht § 194.)

Církevní beneficium se podobá lénu v mnoha okolnostech. Ale nejde tu patrně ani o dělené vlastnictví ani o dominium successivum; beneficium se nejspíše podobá hodně široké nadaci. (Srv. též Svoboda, Knihovni str. 13.)

¹⁾ Pro theokratický způsob tehdejší soustavy je charakteristické, že i plné vlastnictví se považovalo za léno a to od Boha udělené (feudum a Deo sive a sole collatum).

Beneficium je zřízeno pro každého vykonavatele určitého úřadu, proto můžeme říci: pro úřad. Vzhledem k čekatelství třeba uvážit toto: Vlastníkem není celá církev, nýbrž příslušný úřad nebo ústav (theorie institutní). Není však jisto, který úřad bude nadřizen zanikajícímu úřadu v době jeho zániku (čekatelství vyššího úřadu by mohlo mít jen v tomto případě význam; nemůže tedy být řečí o čekatelství tohoto nadřizeného úřadu. Protože ani celá církev tohoto práva nemá a poněvadž ho nikdo jiný nemůže mít, nelze tu o čekatelství vůbec mluvit. Každé takové církevní jmění má patrně povahu nadace, jejíhož důchodu beneficiát požívá. Libovolněji nakládati nemůže (mrtvá ruka). To bylo asi stanoviskem i rak. práva — v § 38 I. zák. č. 50/1874 se praví, že stát skýtá církevnímu majetku ochranu všeužitečných nadací. Cit. Henner, Círk. právo 308).

Čís. 2.

Případy hlavy X. dílu II. obč. zák.

A. Obč. zákon považuje poměr fideikomisu za případ děleného vlastnictví (§ 629), ač to nerozvádí tak důsledně jako pruský Landrecht, který v tom byl redaktorům vzorem. O podstatě fideik. jsou mínění právě tak různá jako při děl. vlastnictví. Často se považuje uživatel za pravého (jediného) vlastníka, omezeného ve smyslu zakládací listiny. Při takovém chápání věci mají čekatelé fideikomisu (jeden z nich) pouze právo uvázat se v dědictví. Sedláček (»Pozemková reforma«) jde tak daleko, že tvrdí asi toto: Vrchní vlastnictví čekatelů se nedá nijak vymezit a je proto prázdným pojmem. — Jisto je, že uživatel fideikomisu má některá práva, kterých nemá obyčejný držitel: jen on má reivindikační žalobu (Sedláček.) Podle § 4 zák. o zrušení svěřenství (ze 3. července 1924 č. 179 Sb. z. a n.) připadne fideikomisní jmění do pozůstalosti uživatele (»držitele« jistě nikoli v technic. smyslu). Naproti tomu důležitým právem plynoucím z čekatelského práva nápadníků je oprávnění žádati svěřenský soud, aby držitel fid. odňal správu tohoto jmění a ustanovil sekvestora, pokud možno nejbližšího čekatele. Z toho je jasno, že čekatelé mají právo (přítomné!) k p o d s t a t ě věci. Oni mohou totiž žádati za ustanovení sekvestora — vedle jiných případů — zejména tehdy, když držitel špatnou správou ohrožuje podstatu jmění. To nelze zeslabit ani odkazem na § 812. — Jiné jejich právo: Společně s kurátorem fideikomisu účastní se procesů, které se týkají kmenového jmění fideikomisu. Proto už z těchto důvodů lze stěží tvrdit, že jejich právo je jen eventuálním právem dědickým.

Osoby čekatelů jsou určeny rodovou příslušností, co do pořadí platí vůle zřizovatele; o rozdílu práv několika nápadníků viz při fid. substituci. Arci vedle rodové příslušnosti bylo třeba ještě některých dalších náležitostí ke schopnosti být čekatelem. Ale § 2 odst. 2. zák. zrušovacího odstranil některá omezení i proti projevené vůli zřizovatelově, pokud se totiž přičila demokratickým zásadám a právnímu stavu nastalému zrušením šlechtictví.

Zánik čekatelství nastává zánikem fideikomisu; též vymřením (nebytím) čekatelů t. j. konsolidací v rukou posledního držitele, který pak může jměním libovolně nakládati § 645. Co do předmětu, týká se fideikomis převážně nemovitostí (nejnižší jich hodnota nebyla u nás

stanovena), ale může též pozůstat v kapitálu § 633. Týž § má na konci zajímavé ustanovení, které nám může způsobiti nemalou nepříjemnost, zastáváme-li mínění o jediném (pravém) vlastnictví souboru čekatelů: Držitel (»Inhaber«) může přenechat pozemky i do dědičného pachtu, stává se vrchním vlastníkem vůči pachtýři, musí tedy mít alespoň tolik práva, kolik ho přenáší.

B. Substituce v u l g á r n í nezakládá čekatelství; je to jen opatření zůstavitelovo, aby se pozůstalost ocitla v rukách důvěryhodných. Neomezuje tedy instituta nijak ani v nakládání mezi živými ani na případ smrti.

(Pokračování.)

Věstník ministerstva spravedlnosti.

Ministerstvo spravedlnosti upozornilo, že má na skladě některé starší ročníky i jednotlivá čísla svého Věstníku, jež by poskytlo za účelem doplnění sbírek interestedům, kteří by se o ně přihlásili do konce června t. r., za poloviční cenu.

Jsou to: ročníky: I. (1919 — čes. i něm. 10 Kč), II. (1920 — 6 Kč), IV., V. (1922, 1923 — čes. 10 Kč, něm. 7-50 Kč), VI. (1924 — čes. 9 Kč, něm. 7 Kč), VII. (1925 — čes. 10 Kč, něm. 7-50 Kč), VIII. a IX. (1926, 1927 — čes. 10 Kč, něm. 7-50 Kč). Ročník III. jest úplný již jen v německém překladu; vedle úplných ročníků možno obdržeti i některá jednotlivá čísla. Za ½ ceny poskytne také Výbor ze Sbírek zákonů a nařízení v českém i německém vydání, vycházející jako příloha k Věstníku z r. 1922—1926.

Se slevou ⅓ z původní ceny budou vyřízeny dále objednávky rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech civilních a trestních, jež dojdou ve shora označené lhůtě.

Ze svazku I. rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech civilních (1919—1921) jsou rozebrány archy 1, 3—5, z I. svazku rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních archy 4—5. Ostatní svazky II. (1922—1923), III. (1924 až 1925) a IV. (1926—1927) jak občanských, tak i trestních rozhodnutí jsou na skladě celé; možno obdržeti i jednotlivé archy. Přihlášky přijímá administrace Věstníku v ministerstvu spravedlnosti, Praha IV.

Rozhodnutí nejvyššího soudu.

Prokázeli-li zrušení veřejné společnosti, může kterýkoli veřejný společník sám o sobě žádati o zápis zrušení společnosti a zápis likvidace, která je zákonným důsledkem jejího zrušení. Při tom může hned žádati dle čl. 133 obch. z. o ustanovení likvidátora soudem.

(Rozhodnutí nejvyššího soudu z 23. března 1928 RI 128/28. Krajský soud v Litoměřicích Firm 4915/27.)

Rozsudkem krajského soudu v Litoměřicích Ck III 81/27 uznáno bylo právem, že se veřejná obchodní společnost B & Co. prohlašuje za zrušenou.

Po pravomocí rozsudku toho podal bývalý veřejný společník A žádost k rejstříkovému soudu, aby do obchodního rejstříku zapsáno bylo zrušení a likvidace společnosti a ustanoven byl likvidátor v osobě od společníků bývalých rozdílné.

První soud žádost zamítl a soud stolice druhé usnesení to potvrdil a sice z toho důvodu, jelikož, ač sporným soudcem vysloveno bylo právoplatně zrušení veřejné společnosti, nebylo ohledně likvidace a likvidátorů ničeho ustanoveno. V tom směru není ale mezi společníky shody, naopak je tu rozpor jak